

Aan decentrale cao-partijen

Den Haag : 16 oktober 2025

Ons kenmerk : S.A.17736 25.30101 / EH

Betreft : Aanbevelingen met betrekking tot afsluiten cao's

Geachte heer, mevrouw,

In deze brief vraagt de Stichting van de Arbeid uw aandacht voor meerdere onderdelen in het cao-overleg die kunnen bijdragen aan het vergroten van het draagvlak en de dekkingsgraad voor het cao- en avv-stelsel. Het gaat onder meer om het ook betrekken van niet-vakbondsleden bij het cao-proces, een zorgvuldig cao-proces, het mogelijk maken van maatwerk, dispensatiemogelijkheden en de werkingssfeer van de cao. Daarnaast heeft de Stichting van de Arbeid nadere criteria opgesteld om invulling te geven aan de onafhankelijkheid van vakbonden, als invulling van het ILO-verdrag nr. 98 artikel 2.

1. Vooraf

- *Draagvlak*

Het Nederlandse stelsel van collectieve onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden, inclusief de mogelijkheid deze algemeen verbindend te verklaren (avv), is een groot goed dat gekoesterd moet worden, niet alleen op dit moment maar ook in de toekomst. Cao's dragen onder meer bij aan goede afspraken over primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden voor werknemers, voorkomen concurrentie op arbeidsvoorwaarden binnen een sector, zorgen voor lage transactiekosten en leveren een bijdrage aan sociale rust en allerlei maatschappelijke doelen. Uit diverse onderzoeken blijkt dat het draagvlak voor het cao-stelsel onder zowel werknemers als werkgevers in het algemeen groot is. De Stichting van de Arbeid hecht eraan dit draagvlak te behouden en zo mogelijk verder te vergroten.

- *Advies aan de minister van SZW*

In dat verband heeft de Stichting van de Arbeid op verzoek van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) onlangs een advies uitgebracht over het onderhoud van het cao- en avv-stelsel (het advies is [hier te downloaden](#)). Aanleiding voor de adviesaanvraag is de dalende cao-dekkingsgraad in Nederland (volgens de laatste CBS-meting 72,5%) en de verplichting voor de overheid om eind dit jaar op basis van een Europese richtlijn met een actieplan te komen om de collectieve onderhandelingen te bevorderen en te zorgen dat de cao-dekkingsgraad (het aandeel van alle werknemers die onder een cao vallen) weer naar minimaal 80% gaat. Hoewel de cao-dekkingsgraad in Nederland de laatste jaren dalend is, ligt deze nog steeds boven de 70%. Het

absolute aantal werknemers dat onder een cao valt, is bovendien niet afgenomen. Vakbonden en werkgevers(organisaties) sluiten in Nederland (nog steeds) veel cao's af.

- *Rol en regie sociale partners*

Aangezien sociale partners zelf eigenaar zijn van de cao's, ligt er een belangrijke rol bij hen om de cao-dekkingsgraad in stand te houden en te verhogen. Ook is het belangrijk dat zij zelf de regie houden over de cao-afspraken en het cao-proces. Daarom geeft de Stichting van de Arbeid u een aantal aandachtspunten mee en verzoekt zij u op deze onderdelen – voor zover dit nog niet gebeurt – actie te ondernemen.

Naast de aandachtspunten voor cao-partijen ziet de Stichting van de Arbeid ook voor zichzelf een aantal acties weggelegd om bijvoorbeeld het bewustzijn van het belang van de cao en van het algemeen verbindend verklaren (avv) te vergroten. Ook doet ze een beroep op de overheid om een aantal zaken op te pakken. Die acties voor de Stichting en de overheid kunt u terugvinden in het advies.

2. Aanbevelingen met betrekking tot draagvlak en cao-dekkingsgraad

- *Betrekken van alle werknemers bij cao-proces*

Het blijft essentieel om het draagvlak voor cao's minimaal in stand te houden en liefst te vergroten, zeker in sectoren waar het sluiten van cao's minder voor de hand ligt. Daarvoor is het noodzakelijk dat cao-afspraken aansluiten bij de behoeften van een grote groep werknemers en werkgevers. Maar ook is het belangrijk dat alle werknemers (dus ook niet-vakbondsleden) zich bewust zijn van de rol van de cao en dat het ook om hun arbeidsvoorwaarden gaat.

In veel gevallen worden bij de totstandkoming van een cao ook niet-vakbondsleden betrokken. Het verder vergroten van deze betrokkenheid zal het draagvlak onder werknemers ten goede komen, zeker wanneer er sprake is van een lage organisatiegraad van werknemers bij die cao. Overigens ziet de Stichting van de Arbeid wel een onderscheid tussen het betrekken van vakbondsleden en het betrekken van niet-vakbondsleden bij het cao-traject. Er is immers een verschil tussen 'stemmen' en 'peilen'. Een vakbond heeft ook een statutaire verplichting naar de leden.

Digitale middelen zijn behulpzaam bij het realiseren van een bredere raadpleging om inzicht te krijgen in de wensen en voorkeuren van zoveel mogelijk werkenden. In dat verband is het ook gewenst dat werkgevers de betrokken vakbonden faciliteren om ook niet-vakbondsleden te kunnen bereiken en om vakbonden hiervoor toegang te verlenen tot de werkvloer.

1. Cao-partijen worden verzocht te bevorderen dat in het cao-traject alle werknemers in een bedrijf of sector (dus ook niet-leden) meegenomen worden in het cao-proces. Digitale middelen kunnen daarbij behulpzaam zijn. Dit kan ook meer inzicht bieden in de totstandkoming van een cao zelf waarmee de erkenning van het belang van de cao wordt gestimuleerd.
2. Mede gelet op het bovenstaande onder punt 1 worden cao-partijen opgeroepen om afspraken te maken om vakbonden toegang te verlenen tot de werkvloer.

- *Cao-proces*

Het is van belang dat het cao-proces op een ordentelijke wijze verloopt. Dat begint met een zorgvuldige en open wijze waarmee werkgevers en vakbonden bezien met welke partijen het cao-proces wordt ingegaan, waarbij ook oog is voor nieuw opgerichte vakbonden en het voldoen aan de criteria van onafhankelijkheid (zie hieronder). Op het laatste moment afsluiten van een cao met een andere vakbond, komt het draagvlak voor collectieve afspraken op korte en lange termijn niet ten goede.

3. Het is van belang dat werkgevers en vakbonden op een open en zorgvuldige wijze bezien welke partijen deelnemen aan het cao-proces. Het is ten behoeve van een adequaat proces en het draagvlak, ook op de langere termijn, onwenselijk als een cao plotseling wordt afgesloten met andere vakbond(en) dan partijen die onderdeel waren van de lopende cao-onderhandelingen.

- *Mogelijkheden voor maatwerk*

In het algemeen kan – voor zover dit nog niet aan de orde is - draagvlak onder vooral werkgevers ook worden vergroot via mogelijkheden tot maatwerk binnen de cao. Bijvoorbeeld door in de cao vast te leggen dat de exacte uitwerking van cao-afspraken over specifieke regelingen wordt overgelaten aan een werkgever in samenspraak met de vakbond(en) en/of de ondernemingsraad of de personeelsvertegenwoordiging. De behoefte hieraan zal groter zijn naarmate de verscheidenheid aan ondernemingen die onder een cao vallen omvangrijker is. Het afspreken van zogenaamde minimum-cao's in plaats van standaard-cao's (die overigens steeds minder voorkomen) biedt vooral ruimte om voor de werknemer in positieve zin af te wijken van de cao.

Er kunnen ondernemingen zijn die om uiteenlopende redenen een eigen cao willen toepassen terwijl een bedrijfstak-cao van toepassing is. Of het verlenen van dispensatie van een bedrijfstak-cao wenselijk en mogelijk is (waarbij de te dispenserende cao minimaal gelijkwaardig is), is aan cao-partijen zelf om te beoordelen. Verreweg de meeste cao's bevatten een mogelijkheid tot dispensatie. Het is daarbij wel belangrijk dat duidelijk wordt gemaakt aan welke voorwaarden een verzoek tot dispensatie moet voldoen en welke procedure gevolgd moet worden (transparantie). Dit helpt ook om te voorkomen dat er alsnog om dispensatie wordt verzocht bij het ministerie van SZW (bij een avv-procedure) en een avv-besluit van de minister van SZW wordt vertraagd.

4. Daar waar dat mogelijk en wenselijk is, kan ruimte voor maatwerk worden geboden in bedrijfstak-cao's. Om te beginnen om een goede afweging te maken tussen standaard cao-afspraken en minimum cao-afspraken. In de cao kunnen verder afspraken gemaakt worden om de uitwerking van bepaalde regelingen te delegeren op ondernemingsniveau met vakbond(en) en/of ondernemingsraden of personeelsvertegenwoordigingen. Ook kunnen in de cao specifieke afspraken ten behoeve van deelgroepen binnen de cao-werkings sfeer opgenomen worden.

5. De Stichting van de Arbeid vraagt cao-partijen die betrokken zijn bij een bedrijfstak-cao in ieder geval een dispensatiemogelijkheid in de cao op te nemen, waarbij duidelijk wordt aangegeven welke voorwaarden er gelden en welke procedure gevolgd moet worden.

- *Cao's in begrijpelijke taal*

De Stichting van de Arbeid heeft al eerder opgeroepen om cao's zoveel mogelijk in begrijpelijke taal te schrijven en eventueel te vertalen en zij herhaalt deze oproep. Cao's kunnen immers in de loop der tijd dikke boekwerken worden met veel juridisch jargon. Meerdere cao's zijn qua taalgebruik en uitleg inmiddels al aangepast, maar nog niet allemaal.

6. Het is wenselijk om – voor zover dit nog niet is gebeurd - het taalgebruik in cao's begrijpelijk te houden voor de werknemers en werkgevers op wie de cao van toepassing is en daarbij zo min mogelijk juridisch vakjargon te gebruiken.

- *Actualiseren werkingssfeer*

Sectoren staan niet stil. In veel bedrijfstakken gaan technologische ontwikkelingen sneller dan ooit en arbeidsrelaties en arbeidsvormen veranderen in een hoog tempo. Het is in dat verband van belang dat de werkingssfeer van vooral (ge-avv'de) bedrijfstak-cao's hier nauw op blijven aansluiten en om regelmatig de formulering van de werkingssfeer hierop te bezien en zo nodig aan te passen. Het niet helder definiëren van de werkingssfeer kan er immers toe leiden dat het onduidelijk is voor een ondernemer of deze al dan niet onder een bepaalde cao valt. Dit komt noch de dekkingsgraad noch het draagvlak voor de cao ten goede. Een heldere werkingssfeer voorkomt bovendien mogelijke juridische procedures bij een verzoek tot avv.

7. De Stichting van de Arbeid roept cao-partijen op om de reikwijdte van de cao duidelijk af te bakenen en regelmatig te actualiseren in verband met nieuwe ontwikkelingen in de sector.

3. Criteria onafhankelijkheid van vakbonden

Voor de cao geldt als uitgangspunt dat cao-partijen onafhankelijk zijn ten opzichte van elkaar. Dit vloeit onder meer voort uit het door Nederland geratificeerde ILO-verdrag nr. 98. Deze onafhankelijkheid is overigens niet in Nederlandse wetgeving vastgelegd. Daarom heeft de Stichting van de Arbeid aan de minister van SZW geadviseerd om in artikel 2 van de Wet op de collectieve arbeidsovereenkomst de volgende tekst op te nemen: *“Verenigingen van werkgevers of van werknemers zijn slechts bevoegd tot het aangaan van een collectieve arbeidsovereenkomst indien hun statuten deze bevoegdheid met name noemen, zij één of meer leden hebben in de werkingssfeer van de overeenkomst en zij onafhankelijk van elkaar zijn, dat wil zeggen vrij van inmenging van de één in de zaken van de ander bij de oprichting, de uitoefening van werkzaamheden en het beheer van hun organisaties.”*¹

- *Nadere criteria*

Het is volgens de Stichting van de Arbeid daarnaast gewenst dat cao-partijen hier zelf ook invulling aan geven. Cao's dienen afgesloten te worden met onafhankelijke vakbonden. Daarvoor hebben de centrale werkgevers- en werknemersorganisaties binnen de Stichting van de Arbeid

¹ Artikel 2 van de Wet op de cao luidt momenteel: *“Eene vereniging van werkgevers of van werknemers is slechts bevoegd tot het aangaan van collectieve arbeidsovereenkomsten, indien de statuten der vereniging deze bevoegdheid met name noemen”.*

enkele criteria opgesteld om deze onafhankelijkheid te kunnen borgen en waarbij toetreding van nieuwe partijen niet wordt belemmerd.

Criteria ten aanzien van de interne organisatie:

- a. De vakbonden kennen een verenigingsstructuur met democratische besluitvorming, zonder dat bij de vormgeving van de verenigingsstructuur en het besluitvormingsproces sprake is van invloed van werkgever(s) of overheid.
- b. Een vakbond heeft de belangenbehartiging van leden en in het bijzonder van werknemers als statutaire doelstelling, waaronder het afsluiten van cao's.
- c. Een vakbond heeft een democratische structuur waarbij de inzet voor cao-onderhandelingen wordt afgestemd met de betrokken leden (en mogelijk andere betrokken werknemers) en waarbij zij een belangrijke rol hebben bij het al of niet instemmen met een cao-resultaat.

Criteria ten aanzien van financiering en activiteiten:

- d. Een vakbond heeft leden die lidmaatschapsgeld betalen.
- e. Een vakbond heeft voldoende financiële draagkracht, dat wil zeggen dat de continuïteit van de belangenbehartiging niet financieel afhankelijk is van werkgevers.
- f. Een vakbond heeft het vermogen en is in staat om collectieve acties te organiseren bijvoorbeeld als pressiemiddel bij vastlopende cao-onderhandelingen.

4. Tot slot

De Stichting van de Arbeid doet een dringend beroep op u om aan bovenstaande onderdelen en aanbevelingen aandacht te (blijven) besteden. Cao-partijen staan immers zelf aan het roer om aan het cao-stelsel en aan het draagvlak hiervoor invulling te geven.

Met vriendelijke groet,
STICHTING VAN DE ARBEID

Eddy Haket
Secretaris